

ThDr. Juraj Sedláček, PhD., DiS.

Univerzitné pastoračné centrum sv. Andreja Svorada a Benedikta v Trenčíne

Dôveryhodnosť kňaza v sekulárnom univerzitnom prostredí

Abstrakt: V princípoch duchovného otcovstva si treba v dnešnej kultúre všimnúť niekoľko nových pilierov, ktoré napomáhajú a zefektívňujú prácu kňaza a umožňujú mu náležitejšie plniť jeho poslanie. Autor v príspevku hľadá odpovede v Božom zjavení, dokumentoch Cirkvi, vlastnom vedeckom výskume, všíma si atribúty a faktory vedúce k inštitútu dôveryhodnosti, na podklade vlastného dva a pol ročného pôsobenia v "misijnom", prevažne ateistickom prostredí UPC Trenčín. Popri definovaní, hľadaní, vymedzení pojmov dôvery a dôveryhodnosti, označuje paralely u európskych autorov, ponúka vlastné skúsenosti a pohľady na dôveryhodnosť, hľadá polaritu v dvojitej dimenzii problematiky: Božie a ľudské v osobe kňaza. Pýta sa, čo spúšťa dôveryhodnosť, čo ju umožňuje, čo jej napomáha existovať a predkladá otázku, do akej miery je dôveryhodnosť vstupnou bránou v procese hlásania a prijímania Kerygmy osobou evanjelizovaného.

Úvod

Rámce špeciálnej pastorácie nás čoraz viac presvedčajú o tom, že na tajomstvo kerygmy a doteraz známe spôsoby odovzdávania nevyhnutne musia nadviazať nové prístupy. Pri dôslednejšej úvahe zisťujeme¹, že aj pri hlásaní evanjelia je potrebné vytvoriť vzťah; pričom nezanedbateľným, ak nie priam prvoradým kritériom je vstupná brána, akýsi kľúč k osobe evanjelizovaného. Aby toto bolo možné, musíme otvoriť otázku dôvery ako vzťahu, ale aj inštitútu dôveryhodnosti.

1. Biblia

Aj v poklade Božieho Slova nachádzame veľmi osobné a hlboko ľudské prístupy. Ježiš Kristus pri každej evanjeliovej postave, ktorej život sa týmto stretnutím mení alebo naberá iný smer je najunikátnejšou predlohou našej problematiky. V procese hlásania, majúc na zreteli poklad Božieho Slova vidíme tzv. Ježišovu propedeutiku: Samaritánka pri studni s chvením oznamuje ľuďom, ktorí sú súčasťou jej životného prostredia slová: „Povedal mi všetko čo som porobila.“² Po vypočutí ženy mnoho samaritánov uverilo veľmi zaujímavým spôsobom: „Už veríme nielen pre tvoje slovo, ale sami sme počuli a vieme, že toto je naozaj Spasiteľ sveta.“³ Je to vzácny dôkaz Ježišovho spôsobu hlásania. Ježiš, nielen že obdivuhodným spôsobom nájde cestu k preľaknutej a „zablokovanej“ žene, ale po vytvorení vzťahu ako vstupnej brány a vstupnej brány ako vzťahu odovzdá Slovo života. Ostatní samaritáni v jej blízkosti sú toho dôkazom. Obdobne môžeme hľadať inšpiráciu a prístupy v Ježišovom dialógu a následne vznikajúcom vzťahu s Natanaelom, rímskym stotníkom, Zachejom, Máriou Magdalénou, Nikodémom... Hlbšia analýza týchto prístupov je nevyhnutným predpokladom pre zefektívňovanie pastoračného úsilia a práce v 21. storočí. V týchto intenciách nevyhnutne

¹ toto pravidlo je z mikrobiológie

² Jn 4, 39

³ Jn 4, 42

konštatujeme, že pastorálna – teologická báza musí prestúpiť a premostiť rámec spirituálny a duchovný (osobná reflexia a meditácia dnešného ohlasovateľa).

2. Cirkev

Človek je cestou Cirkvi.⁴ Do tohto rámca musíme nevyhnutne vložiť niekoľko dôležitých pravidiel.⁵ Benedikt XVI. na konci roku kňazov⁶ zdôrazňuje: „Boh chce, aby sme ako kňazi v jednom malom bode dejín zdieľali jeho starosť o ľudí. Ako kňazi chceme byť ľuďmi, ktorí sa v spoločenstve s jeho starosťou o ľudí staráme a konkrétne im túto Božiu starostlivosť dávame zakúsiť. „Poznať“ podľa Svätého Písma neznamena nikdy iba vonkajšieho poznanie tak, ako poznávame telefónne číslo nejakej osoby. „Poznať“ znamená byť druhému vnútorne nablízku. Mať ho rád. Mali by sme sa snažiť „poznávať“ ľudí ako Boha a vzhľadom k Bohu; mali by sme sa snažiť kráčať spolu s nimi po ceste priateľstva s Bohom.“⁷ Pápež to v istom zmysle naznačuje aj ako dôležité kritérium hlásateľa radostnej zvesti a jeho autenticity. Poznávať ľudí ako Boha a vzhľadom k Bohu znamená byť si vedomý svojho vyvolenia a nezameniteľnej povahy svojej služby: najmä na poli špeciálnej pastorácie, kde sú duchovné hodnoty a religiozita vôbec v menšine, sa kňaz stáva istým zosobnením posvätna. Je síce človekom, má svoje ľudské osobnostné a morálne kvality, ktoré vyjadruje jednoduchou ľudskosťou a každodennosťou, ale okolité prostredie ich vníma, číta a do istej miery i posudzuje ako prejavy Božie.

3. Dôvera

Aby bola možná, najskôr musí vzniknúť vzťah, alebo aspoň podmienky preň. Kultúra, v ktorej žijeme ho napomáha, no i vyžaduje. V každom vzťahu ide o vzájomnosť, prijatie, zdieľanie vnútorného sveta. V kontexte vedenia a odovzdávania sem vstupuje aj kritérium osobnosti otca, duchovného otca a vzťahovej väzby, ktorú popri budovaní dôvery reprezentuje. Predsieňou dôvery je pozitívna klíma otcovsko-synovského vzťahu. Podľa výskumu⁸ aj na Slovensku má preukázateľný garantovaný vplyv na vzťah k Bohu. Otec, ktorý miluje, a ktorý má záujem a snahu rozvíjať osobnosť svojho syna, mu tým ukazuje, ako o ňom zmýšľa Boh. Vo faktorovom grafe skúmajúcim ďalšie vlastnosti respondentov, ktorí v celoslovenskom výskume na vzorke 240 adolescentov a ich vzťahu so svojim otcom, označili hodnotu *opora – dôvera*, vidíme vzájomnú kombináciu prvých štyroch faktorov (*opora – dôvera*, *vzor* (41,9%), *zodpovednosť – starostlivosť* (46,7%), *láska* (58,1%). Pozoruhodným je však faktor *otec ukazuje cestu synovi* (38,1%), ktorý ich výraznejšie sleduje a primkyna sa k nim.

Graf 1: Komparácia faktorov – *opora – dôvera* (105 respondentov)

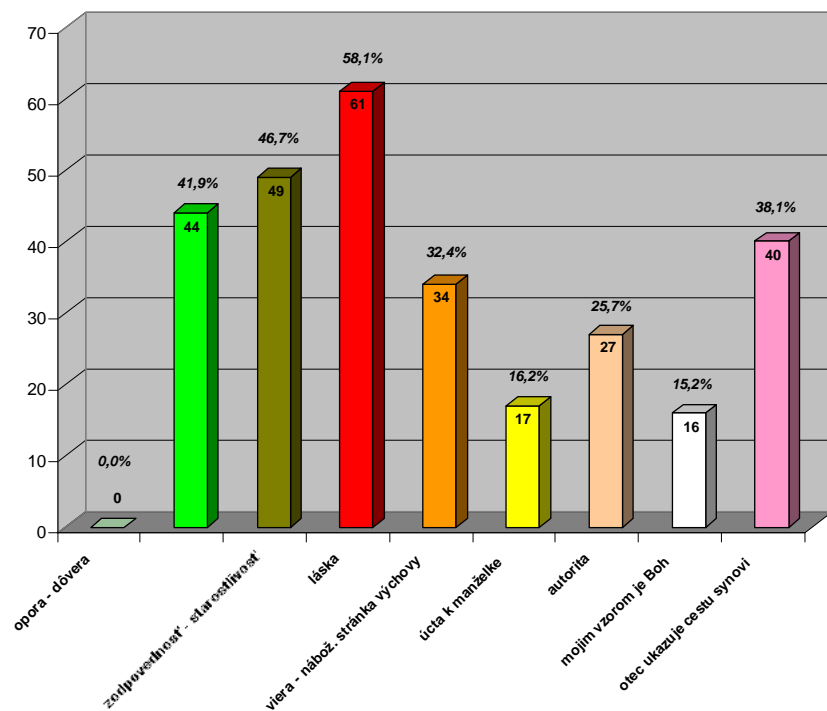
⁴ RH 14.

⁵ empatické počúvanie a prirodzený záujem o druhého, o ktorých bude reč nižšie

⁶ na slávnosť Srdca Ježišovho 12. júna 2010 na námestí sv. Petra v Ríme

⁷ Homília Benedikta XVI. pri príležitosti ukončenia kňazského roku, <http://www.tkkbs.sk/view.php?cisloclanku=20100616019>

⁸ SEDLÁČEK, J.: *Otcovstvo: problém alebo výzva?* Bratislava: Don Bosco 2010.

Prepočet *chi* jednoznačne potvrdzuje pravdepodobnosť vzájomného výskytu týchto faktorov: *opora – dôvera* a *otec*, ktorý *ukazuje cestu* vzájomne korelujú: ak otec sprevádza syna, odkrýva mu cestu, či taktne ho dokáže usmerniť, získava prirodzenú autoritu a stáva sa dôveryhodným. Výsledkom je opora, ktorú syn v otcovi získava, ba čo viac v ťažších situáciách ho automaticky vyhľadá. Ak si túto – poslanie otcovstva vlastnú – úlohu neplní, nedochádza ani k budovaniu puta dôvery.⁹

⁹Tamtiež.

Tabuľka 11a, 11b

Závislosť medzi faktormi *opora – dôvera* a *otec ukazuje cestu synovi*

Závislosť medzi faktormi				
opora - dôvera				
otec ukazuje cestu synovi				
Tab. 11a	otec ukazuje cestu synovi			
		spolu	uviedli	neuviedli
opora - dôvera	spolu	240	86	154
	uviedli	109	50	59
	neuviedli	131	36	95
Tab. 11b	otec ukazuje cestu synovi			
	%	spolu	uviedli	neuviedli
opora - dôvera	spolu	100,00%	35,83%	64,17%
	uviedli	45,42%	20,83%	24,58%
	neuviedli	54,58%	15,00%	39,58%
chí kvadrát = 8,75152 hypotézu o nezávislosti faktorov pri hladine významnosti 5% zamietame (faktory sa navzájom "podporujú", t.j. výskyt jedného zvyšuje pravdepodobnosť výskytu druhého a naopak)				

Čo ovplyvní človeka, ktorý začína dôverovať? Je to predovšetkým ľudskosť, vzťah, čas (som tu iba pre teba), ochota poslúžiť, ďalej pravidelnosť (čas kedy sme k dispozícii), každodennosť, pripravenosť a disponibilita využiť moment: „Teraz je ten správny čas.“ Ľudia nás potrebujú väčšinou v neplánovaných a nepredvídateľných situáciách (choroba, smrť blízkeho, citové a vzťahové traumy). Práve vtedy dochádza k autentickej formácii. Rogers na základe vlastnej skúsenosti i výsledkov výskumov dokazuje, že ak je vo vzťahu prítomná schopnosť empaticky počúvať, ozajstnosť, akceptovanie alebo ocenenie druhého človeka, tieto „nevyhnutné a postačujúce“ kvality zlepšujú komunikáciu a spôsobujú konštruktívnu zmenu v osobnosti.¹⁰ Dôveru spúšťa aj tzv. **empatické porozumenie**. Dochádza k nej vtedy ak sa vyhneme tendencii hodnotiť a počúvame s porozumením, uvedomujeme si, čo ten druhý práve prežíva. Znamená to „vyjadrenú myšlienku a postoj vidieť z hľadiska toho druhého, cítiť, ako to cíti on, dosiahnuť jeho referenčný rámec vo veci, o ktorej rozprávam. Je to najúčinnější prostriedok na dosiahnutie zmeny (v procese hlásania je zmena premenou alebo konverziou) základnej štruktúry osobnosti jednotlivca a na zlepšenie jeho vzťahov a komunikácie s ostatnými ľuďmi.“¹¹ Ak dokážem počúvať, čo mi ten druhý hovorí, ak rozumiem, ako to on vidí, ak chápem, aký to má pre neho osobný význam – teda cítim význam aký to pre neho má, vtedy v ňom uvoľňujem veľké sily zmeny. Tomu najlepšie pomôže zmeniť negatívne emócie, napr. nenávisť alebo strachu, a vybudovať reálny a harmonický vzťah s ľuďmi a situáciami, ktoré nenávidel alebo, ktorých sa bál.¹² Pri budovaní dôvery musíme mať na pamäti aj osobnostné kvality a zrelosť. „Byť s tým druhým znamená, že dočasne odložíte nabok svoje vlastné názory a hodnoty, aby ste mohli vstúpiť do jeho sveta bez predsudkov. Znamená to v určitom zmysle odložiť nabok sám seba. Môžu to urobiť len ľudia, ktorí sú si dosť istí samí sebou a vedia, že sa nestratia v tom, čo sa môže

¹⁰ ROGERS, C.R. The Necessary and Sufficient Conditions of Therapeutic Personality Change. *Journal of Consulting Psychology*, 1957, 21, 2, pp. 95 -103.

¹¹ SOLLÁROVA E. – SOLLÁR T.: *Potencia empatie v podpore v zdravých vzťahov*. Brno: 2. konferencie škola a zdraví 21, 2006, http://www.ped.muni.cz/z21/2006/konference_2006/sbornik_2006/pdf/027.pdf

¹² Porov. Tamtiež.

ukázať ako zvláštny alebo bizarný svet toho druhého, a že sa dokážu v pohode vrátiť do svojho sveta, keď si to budú želať.“¹³ V duchovnom otcovstve ďalej platí, **že musím dávať to, čo nikto iný... :**

- Popri vede, technike, kultúre, prírode, športe a najrozličnejších iných aktivitách pre mladých dávať aj neviditeľné, sviatosťné a spirituálne; teda dávať to a viesť k tomu, čo im môže dať iba a jedine kňaz. Všetko ostatné už bežný svet ponúka a robí dostupným.
- Popri vlastnej ľudskosti, vzájomnej úcte, slušnosti a prirodzenej spontánnosti
- K problémom zaujať nečakané, nové a správne stanovisko
- Dôveryhodným sa stávam, aj keď slúžim nepriamo, napr. keď ako „otec“ vytvorím priestor – na stretávanie, na rozvíjanie talentov, na spoznávanie prírody či okolitého sveta. Mladý človek si uvedomí, že to čo zažil bolo vďaka iniciatíve, službe, obete niekoho
- Budovanie dôvery je vzájomné. Veľmi často sa stáva, že poveriť niekoho niečím dôležitým, prípadne zveriť mu nejakú úlohu, tajomstvo, alebo vec, vzbudzuje pocit sebadôvery, vlastnej hodnoty a dôležitosti, a v neposlednom rade častokrát spúšťa opätovanie vloženej dôvery napr. príchodom na sv. spoveď, duchovný rozhovor a pod.
- Horizontálny faktor: stačí dobrá skúsenosť s vami a dôvera niekoľkých jednotlivcov, ktorá sa plošne a mimo vás môže šíriť, bez toho aby ste preto niečo robili, alebo aby ste si to uvedomovali (druhí si medzi sebou povedia o svojej skúsenosti s nami).
- Ďalšie faktory: pravidelnosť – umožňuje dôveru naberať postupne, ovocie, ktoré začína byť vidno, čas, komunikácia, priateľské prijatie, nevyhýbať sa aj jednoduchým medziľudským a spoločenským témam, prirodzený záujem o osobu toho druhého.

4. Dôveryhodnosť

V procese hlásania a vytvárania vzťahov je dôležitým predpokladom dôvery kombinácia hodnôt a vlastností, za ktorých sa stávame dôveryhodní. Dôveryhodnosť spúšťa najmä svedectvo života, skromný osobný život, duch obetavosti. Zakladateľ preventívneho systému výchovy Ján Bosco hovorí: „Zaujímajme sa o to, čo prežívajú mladí ľudia, a oni sa postupne začnú zaujímať o to, čo je pre nás sväté.“ Cesta od dôveryhodnosti k dôvere a od dôvery k dôveryhodnosti je teda systematickým a dynamickým procesom. V procese hlásania sa stávame vzťahovými osobami a pre ľudí, ktorí za nami prichádzajú, vytvárame vzťahovú väzbu. „To čo je charakteristické pre túto väzbu nie je to, že je väzbou medzi dvoma ľuďmi, ale to, že to je väzba, ktorú ma jedinec k inému jedincovi, ktorého vníma ako silnejšieho a múdrejšieho.“¹⁴ Vystupuje tu niekoľko úskalí. Vzťahová osoba buduje dôveryhodnosť ak plní a je si vedomá svojho postavenia a úlohy, nikdy ju nezneužije ani sa nebude správať opačne. Napríklad snaha adresovať potvrdenie a uznanie svojim zverencom je veľmi dôležitá no v opačnej pozícii – hľadanie uznania vo svojich zverencoch, ignorovanie svojej roli a neplnenie svojho poslania je v každej oblasti výrazne deštruktívne pričom zverené osoby cítia a uvedomujú si

¹³ ROGERS, C.R. Ako byť sám sebou. Bratislava: Iris, 1995.

¹⁴ ADAMOVOVÁ, L. – HALAMA, P.: *Vzťahová väzba a religiozita*. Bratislava: Slovak Academic Press, 2009, s 19n.

prázdnotu: „Jedinec vo vzťahu k druhým hľadá bezpečie a útechu. Vzťahová väzba sa považuje za bezpečnú, keď jedinec prežíva bezpečie“.¹⁵ Vo vzťahovej väzbe hrozí aj strach z odlúčenia od ľudí, voči ktorým majú vzťahovú väzbu: „Rozhodujúca je tu prítomnosť a dostupnosť alebo neprítomnosť a nedostupnosť vzťahovej bytosti“¹⁶ Každý vzťah, osobitne vzťahová väzba, ktorú sme načrtli, má aj svoje psychologické úskalia. V akejkolvek pomáhajúcej profesii to striktné znamená, nikdy neprekročiť isté hranice. Práve tento rozmer nás robí pravými a autentickými. Korešponduje to s radikalitou Evanjelia, s Kerygmou podľa ktorej sa snažíme žiť.

5. Božie a ľudské v osobe kňaza

Duchovný otec sa ako referenčná osoba stáva dôležitým podkladom pre sebahodnotenie vedeného a doprevádzaného. Ako duchovní otcovia síce získavame dôveryhodnosť, tej sa však tešíme nielen ako osoby, ale najmä preto, že sme Božími. Vstupnú bránu dôveryhodnosti, ktorú vytvárame, neprekročí vedený kvôli nám samým, alebo iba kvôli našej osobe, ale predovšetkým preto, že po jej prekročení vstupuje do duchovného a Božieho sveta, a stretá sa¹⁷ s Ním. Jednoduchšie povedané, ak nás vyhľadá, neprichádza (iba) kvôli tomu, aby s nami vytvoril vzťah. Je to výzva k osobnostnému a vlastnému duchovnému rastu. Zosnulý kardinál Špidlík to formuluje jednoznačne, ako dary duchovného otca: Duchovný otec nemôže viesť druhého k Bohu, pokiaľ sám nepozná Boha dostatočne. Musí sa modliť, inak teológom nie je, ani nebude. Teológia, ktorú duchovný otec vlastní, totiž nie je systém abstraktných poznatkov. Je to žitá skúsenosť, v ktorej si človek uvedomuje, ako Boh jedná, ako vstupuje do jeho života a do života sveta.¹⁸

Záver

Cesta dôveryhodnosti sa nejaví jednoduchá. Každý vzťah je originálny a treba do neho vstupovať podľa možnosti vždy s príslušnou mierou autenticity. Dôvera a dôveryhodnosť sú akousi prerekvizitou, na základe ktorých môže dojsť k optimálnemu vzťahu a vytvoreniu podmienok pre otvorenie sa nadprirodzenu. Výsledok, ktorý sa dostaví je ale vždy súčinom našej otvorenosti k prvému Formátorovi, ktorým navždy zostáva Duch Svätý, nášho *lege artis* – akéhosi zákona „lekárskeho“ umenia v zmysle terapeutických prístupov, našej práce na sebe, majúc na zreteli fakt, že nemôžem dať to, čo nemám a že práca na vlastnom zdokonaľovaní, posväcovaní a vnútornom modlitbovom živote je v konečnom dôsledku nepriamou, ale vznešenou investíciou do osoby evanjelizovaného.

Bibliografia:

BENEDIKT XVI.: Homília Benedikta XVI. pri príležitosti ukončenia kňazského roku. www.tkkbs.sk

JÁN PAVOL II.: *Redemptor Hominis*. Trnava: SSV, 1997.

¹⁵ Porov. tamtiež, s. 20.

¹⁶ HAŠTO, J.: *Vzťahová väzba. Ku koreňom lásky a úzkosti*. Trečín: Vydavateľstvo F, Pro mente sana, s.r.o., 2005, s. 150.

¹⁷ Za našej pomoci, našej asistencie a v nás

¹⁸ Porov. ŠPIDLÍK, T.: *Ignác – starec. Velehrad* – Roma: Refugium, Centrum Aletti 2005, s. 20-34.

ADAMOVOVÁ, L. – HALAMA, P.: *Vzťahová väzba a religiozita*. Bratislava: Slovak Academic Press, 2009

HAŠTO, J.: *Vzťahová väzba. Ku koreňom lásky a úzkosti*. Trečín: Vydavateľstvo F, Pro mente sana, s.r.o., 2005

ROGERS, C.R. *Ako byť sám sebou*. Bratislava: Iris, 1995.

ROGERS, C.R. The Necessary and Sufficient Conditions of Therapeutic Personality Change. *Journal of Consulting Psychology*, 1957.

SEDLÁČEK, J.: *Otcovstvo: problém alebo výzva?* Bratislava: Don Bosco 2010.

SOLLÁROVA E. – SOLLÁR T.: *Potencia empatie v podpore v zdravých vzťahov*. Brno: 2. konferencie škola a zdraví 21, 2006

ŠPIDLÍK, T.: *Ignác – starec. Velehrad – Roma: Refugium, Centrum Aletti* 2005

Resumé:

Credibility of Priest in Secular University Environment

Abstract: In the principles of spiritual paternity, several newer pillars need to be noticed that support and streamline the work of the priest and enable him to fulfill his mission more properly. In the contribution the author searches for the answers in God's revelation, in Church documents, in his own scientific research; he takes notice of attributes and factors leading to the institute of credibility on the basis of his own two-and-a-half year activity in the 'missionary' environment of the UPC Trencin. After definition, searching, demarcation of the notions of trust and credibility, he designates parallels with European authors, he offers his own experiences and views on credibility and searches for polarity in dual dimension of the problematics: the Divine and the human in the person of priest. He asks what activates credibility, what enables it, what supports it in existence and he submits a question to what extent is the credibility a gateway in the process of preaching and receiving the Kerygma by the person evangelized.